

YENİLİK VE EĞİTİM TEKNOLOJİLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA OKUMA ALIŞKANLIKLARI NASIL DÖNÜŞÜYOR?

Bilgiye erişimin hızlanması, okuma alışkanlıklarımızı dönüştürürken **bilşsel derinliğimizi** koruyup koruyamadığımız sorusunu gündeme getirmektedir.

Bilişsel Derinliğin Azalması (Sığlaşma) Riski

Yapay zekâ tarafından hazırlanan özetler, kullanıcıya “sonuç odaklı” bir konfor sunar. Ancak öğrenme psikolojisindeki “İşleme Düzeyleri Kuramı”na göre, bilgiye harcanan zihinsel çaba azaldıkça, bilginin kalıcılığı ve içselleştirilmesi de azalır.

Geleneksel okuma;

analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey bilişsel becerileri aktif tutarak
zihnin sığlaşmasını engeller.

“Taramalı Okuma” ve “Derin Okuma” Farkı

Dijital ortamlardaki hızlı tüketim ve yapay zekâ çıktıları, beyni “taramalı okuma” (skimming) moduna alıştırmaktadır. Bilişsel araştırmalar, bu durumun derin okuma (deep reading) devrelerini zayıflattığını göstermektedir.

Geleneksel okuma;

prefrontal korteksi eğiterek bireye günümüzün en önemli yetkinliklerinden biri olan “kesintisiz odaklanma” becerisini kazandırır. Bu disiplin, **yapay zekâ tarafından sağlanamayan** bir bilişsel dayanıklılıktır.

Eleştirel Süzgeç ve Algoritmik Yanlılık

Yapay zekâ modelleri, mevcut verilerdeki hataları veya önyargıları (bias) tekrarlama eğilimindedir.

Geleneksel okuma kültürü gelişmiş birey, karşılaştığı metni tarihsel ve mantıksal bir süzgeçten geçirme yetisine sahiptir. Kendi okuma disiplini olmayan bir zihin, yapay zekânın sunduğu “halüsinasyonlara” veya yönlendirilmiş bilgilere karşı savunmasız kalır.

Yapay zekâ bir kitabın **ne söylediğini** size aktarabilir; fakat o kitabın sizin dünyanızda **neye dönüştüğünü** yalnızca geleneksel okuma belirler.

Sonuç olarak, yapay zekâ bilgiye ulaşmada etkili bir asistan olsa da, zihinsel mimarinin inşasında geleneksel okumanın yerini tutamaz. Geleceğin dünyasında fark yaratacak olanlar, yapay zekânın hızını kullanan; ancak derin düşünme yetisini geleneksel okuma yoluyla koruyan bireyler olacaktır.

Kaynak:

Wolf, M. (2018). Reader, come home: The reading brain in a digital world. Harper, an imprint of HarperCollinsPublishers.

Craik, F. I., & Lockhart, R. S. (1972). Levels of processing: A framework for memory research. Journal of verbal learning and verbal behavior, 11(6), 671-684.